

ایران و تأثیر جنگ اقتصادی

تحریم‌ها چگونه کار می‌کند؟

ولی نصر، علی واعظ

جواد صالحی اصفهانی، نرجس باجغلی

ترجمه: محمد صدرا کنگازیان

عنوان و نام پدیدآور: تحریم‌ها چگونه کار می‌کنند؟: ایران و تأثیر جنگ اقتصادی / نویسنده نرجس باجوعلی ... [و دیگران]؛ مترجم محمدصدرا کنگازیان.

مشخصات نشر: تهران: روزنه، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۲۳۶ ص.: جدول، نمودار.

شابک: ۰-۵۸۶-۲۳۴-۶۲۲-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: How sanctions work : Iran and the impact of economic warfare, 2024.

یادداشت: نویسنده نرجس باجوعلی، ولی نصر، جواد صالحی اصفهانی، علی واعظ. عنوان دیگر: ایران و تأثیر جنگ اقتصادی.

موضوع: تحریم اقتصادی -- ایران -- Economic sanctions -- Iran

تحریم اقتصادی آمریکا -- ایران -- Economic sanctions, American -- Iran

ایران -- سیاست و حکومت -- Politics and government -- Iran

شناسه افزوده: باجغلی، نرگس، ۱۳۶۱-

شناسه افزوده: - Bejoghli, Narges, 1982

شناسه افزوده: کنگازیان، محمدصدر، ۱۳۸۰-، مترجم

رده بندی کنگره: HF۱۵۸۶/۴

رده بندی دیویی: ۳۳۷/۱۱۷

شماره کتابشناسی ملی: ۹۹۲۷۰۴۲

تحریم‌ها چگونه کار می‌کنند؟

ایران و تأثیر جنگ اقتصادی

ولی نصر، علی واعظ، جواد صالحی اصفهانی، نرجس باجغلی
محمد صدرا کنگازیان

طرح جلد: سید صدرالدین بهشتی

چاپ اول ۱۴۰۵

شابک: ۰-۵۸۶-۲۳۴-۶۲۲-۹۷۸

چاپ و صحافی: پردیس دانش

آدرس: خیابان ولیعصر، بالاتر از خیابان شهید بهشتی، کوچه نادر، پلاک ۳، واحد ۱، انتشارات روزنه

تلفن: ۰۲۰۸۶۱۲۴۵۳۸ - ۸۸۷۲۳۹۰۲ نمابر: ۸۸۷۲۱۵۱۴

سایت: www.rowzanehnashr.com

rowzanehnashr

rowzanehnashr

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است

به مردم ایران که دهه‌ها
تحت تحریم‌ها رنج کشیده‌اند.

فهرست

یادداشت مترجم | ۹۱

پیشگفتار: وقتی تحریم‌ها موثر هستند | ۱۳

قدردانی‌ها | ۱۷

مقدمه؛ جنگ پنهان | ۱۹

روش‌ها | ۲۶

بخش اول: وقتی جامعه تحت تحریم قرار می‌گیرد | ۲۹

رنج توده‌ای: هجوم فجایع و گفتمان‌های ناکارآمدی حکومت | ۳۵

جامعه به مثابه دشمن | ۴۰

سازوکارهای مقاومت: همیاری و خودبستگی | ۴۳

رؤیاهای برپاد رفته | ۴۸

بخش دوم: تحریم سیاست | ۵۱

درس‌هایی از تاریخ سیاسی ایران | ۵۴

نبرد گفتمانی: مطبوعات و اعتراضات (۱۳۷۶-۱۳۸۸) | ۵۸

امنیت بخشی به فرهنگ سیاسی (۱۳۸۸-۱۳۹۹) | ۶۴

اقتصاد مقاومتی | ۷۲

بخش سوم: ایران تحریم شده | ۷۷

جعبه ابزار تحریم‌ها | ۸۰

تنیدن تار عنکبوت (شبکه تحریم‌ها علیه ایران) | ۸۲

دست بلند تحریم‌ها | ۸۶

از یک جانبه‌گرایی به چند جانبه‌گرایی | ۸۸

مأموریتی دشوار | ۹۲

بازگشت پاندول سیاست | ۹۶

سازوکار غیرقابل برگشت | ۱۰۲

بخش چهارم: اقتصاد تحریم شده | ۱۰۵

- ۱۱۴ | هزینه تحریم‌ها
- ۱۱۶ | نفت و میزان آسیب‌پذیری در برابر تحریم‌ها
- ۱۱۷ | پایداری و تاب‌آوری اقتصاد غیرنفتی
- ۱۱۹ | چگونگی تأثیر تحریم‌ها بر اقتصاد
- ۱۲۳ | بازار مبادلات ارز خارجی
- ۱۲۷ | تحریم‌ها و سطح استانداردهای زندگی
- ۱۲۹ | پیامدهای تحریم بر وضعیت تغذیه
- ۱۳۳ | دستمزدها
- ۱۳۴ | پیامدهای تحریم بر طبقه متوسط
- ۱۳۶ | حمایت اجتماعی
- ۱۳۸ | اشتغال
- ۱۴۱ | مهار بیماری هلندی
- ۱۴۷ | بخش پنجم: هزینه‌های تحریم‌ها برای ایالات متحده
- ۱۵۰ | تحریم‌ها و دیپلماسی هسته‌ای
- ۱۵۶ | ایران، هدف ایدئال
- ۱۶۰ | تکیه‌گاه داخلی تحریم‌ها
- ۱۶۵ | بخش ششم: هزینه‌های تحریم‌ها برای ایران و جهان
- ۱۶۹ | خطر اخلاقی
- ۱۷۲ | شکست فشار حداکثری و پیامد معکوس آن
- ۱۸۵ | هزینه‌های بین‌المللی ناشی از استفاده بیش‌ازحد از تحریم‌ها
- ۱۹۱ | نتیجه‌گیری: محاصره دائمی
- ۱۹۷ | یادداشت‌ها
- ۲۲۱ | کتابنامه برگزیده
- ۲۲۹ | نمایه

یادداشتِ مترجم

کتاب «تحریم‌ها چگونه عمل می‌کنند: ایران و تأثیر جنگ اقتصادی»، دریچه‌ای تازه می‌گشاید برای درک یکی از پیچیده‌ترین ابزارهای سیاست خارجی در جهان معاصر. تحریم‌ها، گرچه در ظاهر ابزاری «غیرنظامی» برای فشار اقتصادی و تغییر رفتار دولت‌ها معرفی می‌شوند، در عمل اغلب زخم‌های عمیقی بر جوامع هدف باقی می‌گذارند و هزینه‌های انسانی و اخلاقی گسترده‌ای تحمیل می‌کنند. این کتاب با تمرکز بر پرونده ایران، یکی از برجسته‌ترین نمونه‌های تحریم در چند دهه اخیر، به کالبدشکافی این تناقض‌ها می‌پردازد و نشان می‌دهد که «جنگ اقتصادی» چگونه در سطح زندگی روزمره مردم معنا پیدا می‌کند.

نویسندگان کتاب چارچوبی تحلیلی را به کار می‌گیرند که آن را «معضل سه‌گانه فشار اقتصادی» می‌نامند. این معضل سه هدف را در برابر هم قرار می‌دهد:

۱. اثربخشی (Efficacy)؛ آیا تحریم‌ها واقعاً قادرند رفتار کشور هدف را تغییر دهند؟
۲. امکان‌سنجی سیاسی (Political Feasibility)؛ آیا چنین سیاستی از حمایت داخلی و اجماع بین‌المللی برخوردار است؟
۳. اجتناب از پیامدهای ناخواسته (Avoidance of Unintended Consequences)؛

آیا می‌توان مانع از آسیب‌های انسانی و اجتماعی گسترده شد؟ کتاب نشان می‌دهد که جمع میان این سه هدف تقریباً غیرممکن است و سیاست‌گذاران ناگزیر به اولویت‌بندی‌اند. آمار تاریخی نیز این دشواری را آشکار

۱۰ ❖ تحریم‌ها چگونه کار می‌کند؟

می‌کند: نرخ موفقیت تحریم‌ها در دستیابی به اهداف اعلامی حدود ۳۴ درصد بوده است، رقمی که از شکنندگی این ابزار حکایت دارد.

پرونده ایران گویای این معضل است. در یک سو، تحریم‌های چندجانبه سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۵ قرار دارد که به کاهش بیش از ۵۰ درصدی صادرات نفت و کوچک شدن حدود ۲۰ درصدی اقتصاد ایران انجامید و کشور را به پای میز مذاکره برای توافق هسته‌ای کشاند. اما در سوی دیگر، کارزار «فشار حداکثری» پس از خروج آمریکا از برجام در ۲۰۱۸ نه تنها به توافق تازه‌ای منجر نشد، بلکه با کاهش صادرات نفت به کمتر از نیم میلیون بشکه در روز و فشار اقتصادی شدید، موجب شتاب گرفتن برنامه هسته‌ای و تقویت موضع سرسختانه ایران شد. این تجربه نشان می‌دهد که فشار اقتصادی الزاماً به نتیجه سیاسی مطلوب منجر نمی‌شود و گاه حتی نتیجه معکوس دارد.

بُعد دوم معضل، یعنی امکان‌سنجی سیاسی، نیز در همین تجربه روشن می‌شود. تحریم‌های پیش از برجام با حمایت شورای امنیت و اجماع گروه ۵+۱ همراه بود و همین مشروعیت بین‌المللی، اثرگذاری آن را افزایش داد. اما کارزار فشار حداکثری، به دلیل یک‌جانبه بودن، اجماع را از میان برد. تلاش اروپا برای حفظ برجام با ابزارهایی چون INSTEX، و نزدیکی ایران به قدرت‌های غیرغربی مانند چین و روسیه، نشان داد که در جهانی چندقطبی، تحریم‌های فاقد پشتوانه بین‌المللی دوام و کارآمدی کمتری دارند.

اما شاید مهم‌ترین بُعد ماجرا همان پیامدهای ناخواسته باشد: تحریم‌ها اغلب به جای نخبگان سیاسی، زندگی مردم عادی را هدف قرار می‌دهند. در ایران، فشار حداکثری موجب افزایش فقر، بیکاری و محدودیت دسترسی به دارو و تجهیزات پزشکی شد، به‌ویژه در دوران همه‌گیری کووید-۱۹. این فشارها نه تنها از منظر اخلاقی مشروعیت تحریم‌ها را زیر سؤال می‌برد، بلکه می‌تواند به اثر «همبستگی حول پرچم» منجر شود؛ جایی که جامعه به جای فاصله گرفتن از حکومت، بیش‌تر به سمت انسجام ملی و حتی پذیرش اقتدارگرایی سوق داده می‌شود.

کتاب همچنین به این بُعد ساختاری اشاره می‌کند: آسیب اصلی تحریم‌ها نه فقط رنج کوتاه‌مدت مردم، بلکه تضعیف ظرفیت‌های توسعه‌ای کشور هدف است. فشار اقتصادی مزمن، جامعه را در چرخه‌ای از وابستگی و عقب‌ماندگی نگه می‌دارد و امکان تحقق آرمان‌های استقلال و آزادی را محدود می‌کند. به این ترتیب، تحریم‌ها به جای ابزاری موقتی برای اصلاح رفتار، بیشتر همچون مکانیسمی برای تثبیت نظم نابرابر جهانی عمل می‌کنند.

از این منظر، پرسش اصلی تغییر می‌کند: آیا هدف واقعی تحریم، تغییر رفتار سیاسی کشورهاست، یا تضمین ثبات ساختار قدرت بین‌المللی؟ نویسندگان کتاب نشان می‌دهند که حتی در صورت ناکامی دیپلماتیک، تحریم همچنان کارکردی سیستمی دارد: تنبیه و انزوای کشورهای که از هنجارهای نظام جهانی سرپیچی می‌کنند. همین نکته توضیح می‌دهد که چرا علی‌رغم شکست‌های مکرر و پیامدهای فاجعه‌بار انسانی، تحریم همچنان یکی از ابزارهای اصلی قدرت‌های بزرگ باقی مانده است.

کتاب «تحریم‌ها چگونه عمل می‌کنند» در نهایت به ما یادآور می‌شود که هیچ معادله‌ای در سیاست خارجی نباید عامل انسانی را نادیده بگیرد. در جهانی که جنگ‌ها شکل‌های تازه‌ای به خود گرفته‌اند، این کتاب نشان می‌دهد که چگونه یک ابزار به ظاهر غیرنظامی می‌تواند نقشی ویرانگر بر سرنوشت یک ملت داشته باشد. ترجمه این اثر به فارسی فرصتی است برای مخاطب ایرانی تا نه فقط تجربه زیسته خود، بلکه منطق ساختاری پشت آن را بهتر بشناسد و درک کند که این «جنگ اقتصادی» چه معنا و چه هزینه‌هایی در سطح انسانی، اقتصادی و سیاسی دارد.

این ترجمه نخستین تجربه‌ی من در ورود به دنیای کتاب است و قدردان اعتماد نشر روزنه‌ام که چنین فرصتی را فراهم کرد. طبیعی است که متنی با این حجم و پیچیدگی، از کاستی‌ها و لغزش‌ها خالی نباشد. از همین رو از خوانندگان گرامی دعوت می‌کنم در صورت مشاهده‌ی هر نکته یا پیشنهادی، مرا از طریق نشانی ایمیل زیر در جریان بگذارند. امید دارم این کار بتواند سهمی هرچند کوچک در درک بهتر یکی از مهم‌ترین چالش‌های سیاست جهانی امروز داشته باشد.

محمد صدرا کنگازیان

sadra80033@gmail.com

پیشگفتار

وقتی تحریم‌ها موثر هستند

یکی از مهم‌ترین تحولات در امور بین‌الملل، رو به رشد بودن تحریم‌های اقتصادی به عنوان ابزاری در سیاست خارجی است. به طور فزاینده‌ای، عمدتاً اولین پاسخ ایالات متحده به بحران‌های بین‌المللی از طریق اعمال تحریم‌ها است. اما آیا تحریم‌ها مؤثر هستند؟ اگر بله، در چه زمانی و چگونه، و با چه هزینه‌ای؟ نمونه تحریم‌های ایالات متحده علیه ایران در این زمینه بسیار آموزنده است. ایران بیش از چهار دهه است که یکی از مسائل سیاست خارجی ایالات متحده بوده است: کشوری که از تعامل مستقیم با ایالات متحده امتناع می‌کند و ضدآمریکایی بودن را در هسته سیاست خارجی و حتی هویت خود نگه می‌دارد. ایالات متحده عمدتاً مشکل خود با ایران را از طریق تحریم‌ها حل کرده است. از زمان اولین اعمال تحریم‌ها در سال ۱۹۷۹، این تحریم‌ها بیشتر و پیچیده‌تر شده‌اند؛ به طوری که در زمان نوشتن این کتاب، ایران به تحریم‌شده‌ترین کشور جهان تبدیل شده است. در این فرآیند، ایالات متحده تحریم‌ها را به عنوان یک ضرورت تقریباً غیرقابل انکار می‌بیند؛ به حدی که ما خواهیم گفت، این وابستگی بیش از حد به تحریم‌ها، منجر به آثار منفی و غیرمولد شده است.

تحریم‌های اضافی و تحریم‌های شدیدتر نتوانسته‌اند اهداف سیاست خارجی ایالات متحده را محقق کنند. تجربه ایران نشان می‌دهد که این ابزار سیاست خارجی ظاهراً مؤثر، چقدر می‌تواند بی‌اثر باشد. تحریم‌ها که توسط کارگزاران وزارت خزانه‌داری

ایالات متحده اعمال می‌شوند، معمولاً به عنوان جایگزین‌های کارآمدتر و کم‌هزینه‌تر نسبت به اقدامات نظامی یا دیپلماتیک در نظر گرفته می‌شوند. اما تحمیل سال‌ها تحریم به ایران، به‌ویژه در دوره‌های اعمال تحریم‌های حداکثری تحت دولت‌های ترامپ و بایدن، این فرضیه را به چالش کشیده است. این مدت طولانی همچنین به ما این امکان را می‌دهد که درک بهتری از هزینه‌های انسانی، اجتماعی و سیاسی تحریم‌ها داشته باشیم و همچنین هزینه‌های کمتری که تحریم‌ها به ایالات متحده وارد می‌کنند، درک کنیم. نمونه ایران نشان می‌دهد که تحریم‌ها به هیچ عنوان ابزار کارآمدی نیستند؛ در حالی که اعمال آن‌ها به مراتب ساده‌تر از اقدامات نظامی یا دیپلماتیک است، همین سهولت نیز ریشه مشکل است، زیرا برداشتن این تحریم‌ها به شدت سخت است، چه در صورتی که اهداف آن‌ها محقق شوند یا نشوند.

بیش از چهل سال تحریم‌های ایالات متحده و بین‌المللی، به‌ویژه تحریم‌های حداکثری، علیه ایران نه تنها برای مجازات رفتار این کشور، بلکه برای مجبور کردن جمهوری اسلامی به تغییر مسیر بوده است: از سیاست‌های تهاجمی منطقه‌ای پرهیز کند و از آرمان‌های هسته‌ای خود صرف‌نظر کند. رئیس‌جمهور ترامپ به ویژه به وعده تحریم‌ها برای تغییر مسیر باور داشت، اما دولت او در هر سه مورد اشاره شده شکست خورد و در واقع تهدید ایران در هر جبهه‌ای که برای ایالات متحده اهمیت داشت، به طور فزاینده‌ای جدی‌تر شده است.

ایران نشان داده است که تمایل بیشتری برای مقابله مستقیم و خطرناک با ایالات متحده و متحدانش در خاورمیانه دارد. اعمال تحریم‌های حداکثری از سال ۲۰۱۸ به واکنش تهاجمی از سوی تهران منجر شد. یک سال پس از اعمال فشار حداکثری، ایران چهار تانکر را در نزدیکی بندر فجیره در امارات متحده عربی در خلیج عمان هدف قرار داد؛ یک پهپاد نظارتی ایالات متحده را سرنگون کرد؛ و یک حمله پیچیده با پهپادها و موشک‌ها به تأسیسات نفتی در بقیق و خریص در شرق عربستان سعودی انجام داد. جسارت این حمله اخیر و توانایی ایران در گریز از رادارها و سامانه‌های پدافند هوایی سعودی و آمریکایی واشنگتن را غافلگیر کرد. اما تمام این اقدامات تهاجمی موجب نگرانی بود، زیرا ایران آن‌ها را در حالی انجام داد که تحت شدیدترین تحریم‌هایی که تا آن زمان داشته است، قرار داشت.

در طول سال‌های ۲۰۱۹-۲۰۲۰، واکنش ایالات متحده به تحریکات ایران تنها به تشدید تنش‌ها منجر شد. پس از حمله موشکی ایالات متحده به یک پایگاه

شبه‌نظامیان عراقی به واسطه کشته شدن یک پیمانکار آمریکایی، ایران و متحدان عراقی‌اش سفارت ایالات متحده در بغداد را تحت محاصره قرار دادند. در پاسخ، ایالات متحده از یک پهپاد تهاجمی برای کشتن سردار قاسم سلیمانی استفاده کرد که نقش مهمی در سیاست‌های منطقه‌ای ایران داشت. ایران نه تنها تسلیم نشد، بلکه در ژانویه ۲۰۲۰، نزدیک به بیست پهپاد موشکی ایرانی به یک پایگاه نظامی در عراق که نیروهای آمریکایی در آن مستقر بودند، شلیک کرد. این حمله به پایگاه عین الاسد در عراق - که به تلافی قتل سلیمانی صورت گرفت - نه تنها دقیق بود بلکه بزرگترین حمله موشکی بود که نیروهای آمریکایی تا به حال با آن مواجه شده‌اند.

ایران نشان داد که تحریم‌های حداکثری ترامپ قادر به تغییر اراده این کشور برای پذیرش خواسته‌های غربی نبوده است. بلکه، تحریم‌ها اثر مخالف داشته‌اند: ایران را تهاجمی‌تر، خطرپذیرتر و خطرناک‌تر کرده است. در واقع، این نتیجه تحریم‌ها بود. به جای اینکه تحریم‌ها «جایگزینی برای جنگ» باشند، تحریم‌های حداکثری علیه ایران نشان دادند که آن‌ها می‌توانند خود عاملی برای جنگ باشند.^۱

«آیا تحریم‌ها مؤثر هستند؟» سوالی است که اغلب سیاستمداران و تحلیلگران می‌پرسند. شاید این سوال اشتباه باشد. وقتی کشوری با اندازه و قدرت اقتصادی ایالات متحده تحریم‌های سخت را علیه کشوری اعمال می‌کند، طبیعی است که «عمل می‌کنند»: تحریم‌ها اختلالات عظیمی در زندگی روزمره شهروندان ایجاد می‌کنند، فرهنگ سیاسی کشور هدف را تحت تأثیر قرار می‌دهند و شوک‌هایی در اقتصاد وارد می‌کنند. اما آیا تحریم‌ها، همانطور که برخی ادعا می‌کنند، تغییرات رفتاری در کشورهای هدف به‌عنوان هدف سیاست خارجی غرب ایجاد می‌کنند؟ آیا تحریم‌ها همانطور که باید عمل می‌کنند، عمل می‌کنند؟

ایران، تحریم‌شده‌ترین کشور جهان، را در نظر بگیرید. تحریم‌های جامع قرار است شورش‌ها را برانگیزند یا فشاری ایجاد کنند که منجر به تغییر رفتار حکومت شود یا قدرت آن را کاهش دهند. اما پس از چهار دهه، ایران نشان داده است که درست برعکس این اتفاق افتاده است. در واقع، علی‌رغم اعتراضات دوره‌ای، تحریم‌ها جمهوری اسلامی را تقویت کرده، جمعیت آن را فقیرتر کرده و موضع نظامی ایران را در مقابل ایالات متحده و متحدانش در منطقه تقویت کرده است. تنها این نیست که جمهوری اسلامی با وجود تحریم‌های شدید هنوز پابرجا مانده است؛ مهمتر از همه، ایران به کشوری جنگ‌طلب‌تر تبدیل شده است.

❖ ۱۶ تحریم‌ها چگونه کار می‌کند؟

همانطور که این کتاب نشان می‌دهد، تحریم‌ها مؤثرند. اما نه به طریقی که بیشتر مردم فکر می‌کنند.

قدردانی‌ها

از تمام کسانی که در ایران در طول سال‌ها، در ساعات گفتگوها و مصاحبه‌ها، زندگی‌ها و دنیای خود را در اختیار ما قرار دادند، صمیمانه سپاسگزاریم. امیدواریم که در این صفحات توانسته باشیم به درستی از داستان‌های زندگی شما تجلیل کنیم. از پژوهشگران پروژه «ایران تحت تحریم‌ها» در دانشگاه جان هاپکینز که با دیدگاه‌های ارزشمند خود سهم بسزایی در این کتاب داشتند، تشکر می‌کنیم: اسفندیار باتمانقلیچ، ارکیده بهروزان، شاهرخ فردوست، کوان هریس، کاوه مدنی، عدنان مزارعی، آرزو اُصانلو، هادی صالحی اصفهانی، تارا سپهری فر، نازنین شاه‌رکنی، الکساندر سودر هولم، لیلی سربرنی محمدی و سارا و خشوری. از قدیر اسدی، برندان کیتینگ و آرین شهبازیان برای کمک‌های پژوهشی‌شان قدردانی می‌کنیم.

از بن پلات نه تنها به خاطر مهارت‌های ویرایشی‌اش، بلکه برای گفتگوهای متعدد و مشوق‌هایی که به شکلی ثمربخش این دست‌نوشته را گسترش داد، سپاسگزاریم. از اینکه به اهمیت این پروژه ایمان داشتید و در طول مسیر به عنوان یک هم‌صحبت فکری برجسته با ما همراه بودید، از شما بسیار متشکریم.

از کیت واهل در انتشارات دانشگاه استنفورد به خاطر حمایت‌هایش از این کتاب و از ویرایشگر ما در استنفورد، دانیل لوپرتو، به دلیل علاقه و اشتیاقش برای کار ما و کمک‌های بی‌نظیرش در انتقال ما به دنیای انتشار، صمیمانه سپاسگزاریم. از ماری-کاترین پاول و تمامی تیم انتشارات دانشگاه استنفورد برای زحمات فراوانشان تشکر می‌کنیم. و تشکر ویژه از منتقدان ناشناس که پیشنهادات سازنده آن‌ها به تقویت کتاب کمک شایانی کرد.

مقدمه

جنگ پنهان

حبیبه جعفریان، نویسنده و ویراستار، وقتی نزدیک به دو سال از تحریم‌های «فشار حداکثری» ایالات متحده علیه ایران می‌گذشت، چنین اظهار داشت: «من یک زن ۴۴ ساله هستم که ۴۱ سال از عمرم را تحت تحریم‌های اقتصادی با درجات مختلف سپری کرده‌ام. من با تحریم‌ها بزرگ شدم؛ با آن‌ها به مدرسه رفتم؛ خواندن و نوشتن را در حالی آموختم که این تحریم‌ها همیشه بالای سرم بودند؛ عاشق شدم، حرفه روزنامه‌نگاری را آغاز کردم و همچنان زنده ماندم، همه این‌ها در سایه تحریم‌های ایالات متحده بوده است. تحریم‌ها همچون وضعیت آب و هوا، به بخشی از زندگی من تبدیل شده‌اند.»^۱

یک قرن پیش از این گفته‌های جعفریان، رئیس‌جمهور ایالات متحده، وودرو ویلسون، تحریم‌ها را به گونه‌ای متفاوت توصیف کرده بود. تحریم‌ها، آن‌گونه که او در سال ۱۹۱۹ توضیح داد، عبارتند از: «یک انزوای مطلق... که یک ملت را بر سر عقل می‌آورد، همان‌طور که خفگی تمام تمایلات فرد برای جنگیدن را از بین می‌برد... این راه حل اقتصادی، مسالمت‌آمیز، خاموش و مرگبار را به کار ببرید و دیگر نیازی به اعمال زور نخواهد بود. این یک راه حل وحشتناک است. این راه حل به قیمت جان هیچ‌کس در خارج از ملت تحریم شده تمام نمی‌شود، اما فشاری بر آن ملت وارد می‌آورد که به قضاوت من، هیچ ملت مدرنی یارای مقاومت در برابر آن را نخواهد داشت.»^۲

۲۰ ❖ تحریم‌ها چگونه کار می‌کند؟

با این حال، جمهوری اسلامی نشان داده است که یک ملت، در عمل، می‌تواند در برابر تلاش‌ها برای خفه‌سازی اقتصادی مقاومت کند. فشارهای تحریمی نه به کاهش تنش‌ها در منطقه منجر شده و نه توانسته است ایران را به کشوری ورشکسته و از هم پاشیده بدل سازد که تسلیم فرامین غرب شود. اینکه تحریم‌ها در رسیدن به هدف اعلام‌شده خود ناکام مانده‌اند، به خودی خود امری کاملاً محکوم‌کننده است. اما، همان‌طور که جعفریان تصریح می‌کند، بدتر از آن این است که تحریم‌ها به طور قاطع به درگیری‌ها پایان نمی‌دهند. بلکه، تحریم‌ها می‌توانند برای دهه‌ها به درازا بکشند و خصومت حکومت را برانگیزند، در حالی که همزمان مردم عادی را فقیر کرده و به آنان آسیب می‌رسانند. مهم‌تر از همه، به نظر می‌رسد که متوقف کردن تحریم‌ها پس از آغاز، امری ناممکن است. به هر حال، مگر می‌توان جلوی آب و هوا را گرفت؟

افشای حقیقت در مورد تحریم‌ها هدف اصلی کتاب «تحریم‌ها چگونه کار می‌کنند» است. به عنوان مثال، تحریم‌های جامع و بلندمدت چگونه بر جامعه، سیاست و اقتصاد یک کشور هدف تأثیر می‌گذارند؟ آیا این تحریم‌ها در واقع ابزاری بی‌هزینه برای ایالات متحده و سیستم بین‌المللی تحت رهبری غرب هستند؛ ابزاری که می‌توان به سادگی «در آنجا» اعمال کرد بدون اینکه تأثیری «در اینجا» بگذارد؟ اینکه کشوری چهار دهه تحریم اقتصادی را تجربه کند، به چه معناست؟ و اثرات جانبی تحریم‌ها در سیاست بین‌المللی، در صورتی که چنین اثراتی وجود داشته باشد، چیست؟

ایران به عنوان یک مطالعه موردی عالی برای درک جامع تحریم‌ها محسوب می‌شود. این کشور همچنین خود به عنوان یک موضوع قابل توجه برای بررسی است. با وجود اینکه ایران برای دهه‌ها تحت تحریم‌های غربی قرار داشته، دانش سیستماتیک کمی درباره تأثیرات کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت تحریم‌ها بر الگوهای رشد اقتصادی ایران، رفاه عمومی مردم در شهرها و مناطق روستایی، دینامیک‌های اجتماعی، فضای مدنی یا محیط زیست کشور وجود دارد. در عوض، تمرکز عمدتاً بر روی چند شاخص است که با تشدید تحریم‌ها افزایش می‌یابند: کاهش ارزش پول، تورم و رکود، که با افزایش بیکاری و فقر همراه است. با این حال، تصویر جامع‌تر در میان هیاهوی سیاسی ناپدید می‌شود.

هدف ما اصلاح این خلأ است. در این کتاب، ما به بررسی تأثیرات تحریم‌های جامع و بلندمدت بر جامعه، سیاست و اقتصاد ایران می‌پردازیم؛ همچنین نشان می‌دهیم